

**YOSHLAR O'RTASIDA JINOYATCHILIKNI OLDINI OLISH
CHORA TADBIRLARI**

Alisher MADRAHIMOV

*Central Asian medical university o'qituvchisi sotsiologiya fanlari falsafa
doktori*

e-mail: alishermadrakhimov.85@gmail.com Tel: (90)5813983

Yusupova Shoxlo

*Central Asian Medical University Davolash ishi 1623 guruh talabasi
Farg'ona. O'zbekiston*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yoshlar orasida jinoyatchilikning oldini olish bo'yicha samarali chora-tadbirlar tahlil qilinadi. Yoshlar jinoyatchiligining asosiy sabablari, jumladan, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, oilaviy muhit, tarbiya va ta'lim darajasi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, huquqiy savodxonlikni oshirish, profilaktik chora-tadbirlar, sport va madaniy tadbirlar orqali bo'sh vaqtni samarali tashkil etish kabi usullar muhokama qilinadi. Maqolada davlat organlari, ta'lim muassasalari va jamoatchilikning hamkorlikdagi faoliyati muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlanadi. Tadqiqot natijalari yoshlar orasida jinoyatchilikni kamaytirish va sog'lom ijtimoiy muhit yaratishda qo'llanilishi mumkin.*

Kalit so'zlar: *yoshlar jinoyatchiligi, profilaktika, huquqiy savodxonlik, ijtimoiy muhit, ta'lim va tarbiya, sport va madaniyat, bo'sh vaqtni samarali tashkil etish, jinoyatchilikning oldini olish, jamoatchilik nazorati, huquqni muhofaza qilish organlari.*

Yoshlar jinoyatchiligi jamiyatning barqarorligi va xavfsizligiga tahdid soluvchi dolzarb muammolardan biridir. Yoshlarning huquqbuzarlikka moyilligi ko'pincha ijtimoiy-iqtisodiy omillar, oilaviy tarbiya yetishmovchiligi, ta'lim va madaniy muhitning yetarlicha shakllanmaganligi bilan bog'liq. Ushbu muammoga qarshi samarali kurashish uchun profilaktik chora-tadbirlarni kuchaytirish, yoshlarning

huquqiy savodxonligini oshirish va ularni foydali faoliyatlarga jalb qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada yoshlar o'rtasida jinoyatchilikni keltirib chiqaruvchi asosiy omillar, ularning oldini olish bo'yicha huquqiy va ijtimoiy mexanizmlar hamda samarali profilaktik chora-tadbirlar tahlil qilinadi. Bundan tashqari, davlat organlari, ta'lim muassasalari va jamoatchilikning bu boradagi roli ham yoritiladi. Ushbu tadqiqot natijalari yoshlar orasida jinoyatchilikni kamaytirish va jamiyatda barqaror huquqiy muhitni yaratishga xizmat qiladi.

Yoshlar jinoyatchiligining sabablari

Yoshlar orasida jinoyatchilikning kelib chiqishiga turli omillar sabab bo'ladi. Ular orasida quyidagilar asosiy hisoblanadi:

Ijtimoiy-iqtisodiy omillar – ishsizlik, kambag'allik, yashash sharoitining yomonligi yoshlarni jinoyatga yetaklaydi.

Oilaviy muhit – oiladagi tarbiya yetishmovchiligi, nazoratsizlik, otalarning ajralishi yoki ijtimoiy nosog'lom muhit jinoyatchilikka moyillikni oshiradi.

Ta'lim va tarbiya yetishmovchiligi – ta'lim olish imkoniyatlarining cheklanganligi, maktab yoki kollejdagi yetarli e'tibor bo'lmagan hollarda yoshlar jinoyat yo'liga kirib ketishi mumkin.

Bo'sh vaqtni noto'g'ri tashkil etish – yoshlarning bo'sh vaqti samarali o'tmasa, ular zararli odatlarga berilib, huquqbuzarlikka moyil bo'lishi mumkin.

Internet va axborot makonining ta'siri – zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi filmlar, o'yinlar va ijtimoiy tarmoqlardagi salbiy ta'sir yoshlarni jinoyatga undashi mumkin.

Jinoyatchilikning oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar

Yoshlar orasida jinoyatchilikni kamaytirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:

Huquqiy savodxonlikni oshirish. Yoshlarning huquqiy bilimlarini oshirish ularning jinoyatga aralashish ehtimolini kamaytiradi. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida huquqiy targ'ibot ishlari, seminarlar va treninglar o'tkazilishi zarur.

Ta'lim va tarbiyani rivojlantirish. Maktab va kollej o'quvchilariga nafaqat bilim berish, balki ularning axloqiy tarbiyasiga ham e'tibor qaratish lozim. Ustoz-murabbiy tizimini kuchaytirish orqali yoshlarning ijtimoiy muhitga moslashishiga yordam berish mumkin.

Bandlikni ta'minlash va iqtisodiy qo'llab-quvvatlash. Yoshlarning ish bilan bandligi jinoyatchilikning oldini olishda muhim omillardan biridir. Davlat va xususiy sektor tomonidan yoshlar uchun ish o'rinlari yaratish, startaplarni qo'llab-quvvatlash va kasb-hunar o'rgatish dasturlarini kengaytirish lozim.

Madaniy va sport tadbirlarini kengaytirish. Yoshlarning bo'sh vaqtini samarali o'tkazishlari uchun sport va madaniy tadbirlarga jalb qilish muhimdir. Sport klublari, ijodiy to'garaklar va boshqa foydali mashg'ulotlar orqali jinoyatchilikka moyillikni kamaytirish mumkin.

Jamoatchilik nazorati va hamkorlikni kuchaytirish. Mahalla faollari, ota-onalar va ta'lim muassasalari vakillarining hamkorligi yoshlar jinoyatchiligini oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Jamoatchilik nazorati tizimini kuchaytirish orqali yoshlar ustidan muntazam nazorat o'rnatish mumkin.

Yoshlar jinoyatchiligining asosiy sabablari.

Yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning kelib chiqishiga turli omillar sabab bo'ladi. Ushbu omillarni aniqlash va tahlil qilish, muammoni hal etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ijtimoiy-iqtisodiy omillar. Ko'plab jinoyatlar yoshlarning moddiy muammolariga bog'liq bo'lib, ishsizlik, kambag'allik va iqtisodiy qiyinchiliklar jinoyatchilikning asosiy sabablaridan biridir. Daromad manbalarining yetishmovchiligi, oilaning iqtisodiy holati yoshlarni noqonuniy yo'llar bilan pul topishga undashi mumkin.

Oilaviy muhit va tarbiya yetishmovchiligi. Oilaning nosog'lom muhitga ega bo'lishi, ota-onalar tomonidan yetarlicha e'tibor berilmasligi, oiladagi zo'ravonlik va beqarorlik yoshlarni jinoyatga moyil qiladi. Ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi ishonchli munosabatlarning yo'qligi ham huquqbuzarliklarning ortishiga olib keladi.

Ta'lim tizimidagi muammolar. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida tarbiyaning sustligi, o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishining pasayishi ularning noto'g'ri yo'lga kirishiga sabab bo'lishi mumkin. O'qishdan tashqari faoliyatlarning yetishmovchiligi ham jinoyatchilikka moyillikni oshiradi.

Bo'sh vaqtni noto'g'ri tashkil etish. Yoshlarning bo'sh vaqtini to'g'ri tashkil etish jinoyatchilikning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Bo'sh vaqtni foydasiz yoki zararli faoliyatlarga sarflash, nazoratsizlik ularni huquqbuzarlikka olib kelishi mumkin.

Internet va ommaviy axborot vositalarining salbiy ta'siri. Zo'ravonlik va jinoyatni targ'ib qiluvchi filmlar, ijtimoiy tarmoqlar va internetdagi zararli axborotlar yoshlar ongiga salbiy ta'sir o'tkazishi mumkin. Bu esa ularning real hayotda ham jinoyatga moyilliklarini oshiradi.

Xulosa

Yoshlar o'rtasida jinoyatchilikni oldini olish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Ta'lim sifati, huquqiy savodxonlik, ijtimoiy himoya va bo'sh vaqtni samarali o'tkazish imkoniyatlarini yaxshilash orqali ushbu muammoni sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Davlat organlari, ta'lim muassasalari, jamoatchilik va otalar birgalikda harakat qilsa, yoshlarning jinoyatchilikka moyilligini pasaytirish hamda sog'

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. <https://lex.uz/docs/-111453> [O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi]
2. Толипов Н.М., Рустамбекова Н.Н. Общественная опасность и криминологическая детерминация насильственной преступности несовершеннолетних // Научно-образовательный потенциал молодежи в решении актуальных проблем XXI века. 2021.
3. Voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha ishlarni davom ettirish kerak, deb hisoblaydi ijtimoiy faollar <https://iiv.uz/ru/news>
4. Шарипов С.Т., Турсунова М.М. (2022). Меры профилактики и борьбы с насильственной молодежной преступностью. Вестник науки и образования.
5. Khatamov B.K. (2022). Personality of a juvenile delinquent. Innovative science.